BO‘LAJAK ARAB TILI O‘QITUVCHISINING PEDAGOGIK KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDAGI YONDASHUVLAR

Kadirova Madinabonu Turgunovna, *O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi “Arab tili va adabiyoti al-Azhar” kafedrasi katta o'qituvchisi*
kamadina2544@gmail.com

Ma’lumki, bo‘lajak arab tili o‘qituvchisining pedagogik kompetensiyasini rivojlantirishda turli yondashuvlar mavjud bo‘lib, ulardan asosiysi tizimli, shaxs faoliyatiga yo‘naltirilgan, kompetensiyaviy, faoliyat yondashuvlaridir.

Pedagogikada tizimli yondashuv - ta’lim va tarbiyaning mohiyati va qonuniyatlarini pedagogik jarayonning yagona tizimi, shaxsning ijodiy rivojlanish mexanizmlari, dunyoqarash va fan asoslari tushunchalari tizimini shakllantirish bo‘yicha o‘zaro bog‘liq chora-tadbirlar majmui sifatida ona va bir yoki bir nechta chet tillarida tizimli fikrlashni o‘rgatadigan innovatsion yo‘nalishdir.

Pedagogikadagi tizimli yondashuv an’anaviy yondashuvga nisbatan ulkan, bitmas-tuganmas salohiyatga ega. Bu:

- til o‘qitish muddatini bir necha marta qisqartirish orqali o‘qitish sifatini yaxshilash;
- ona tili bilan bir qatorda chet tilida ham tizimli fikrlashni shakllantirish;
- tarjima orqali chet tillarini o‘qitishda og‘zaki va yozma nutqni tushunish;
- o‘rganilayotgan mavzuni mukammal bilish imkoniyati (va juda qisqa vaqt ichida-1-2 oy ichida);
- bir nechta chet tillarida fikrlash qobiliyati bilan bir vaqtning o‘zida o‘rganish;
- o‘rganilayotgan chet tilida fikrlashni qisqa vaqt ichida maqsadli shakllantirish;
- chet tilini avtomatik ravishda ravon gapirish qobiliyati va boshqalar

imkonini beradi..

Ya.A.Komenskiyning “Buyuk didaktika”sida pedagogikada tizimli yondashuv birinchi marta barqaror ilmiy va pedagogik konturlarga ega bo‘ldi. Dunyo tizimli ekanligini tan olish buyuk ustozning dastlabki g‘oyasi edi. Pedagogikada tizimli yondashuv g‘oyalarini rivojlantirishga Ya.A.Komenskiyning asarlari katta ta’sir ko‘rsatdi [1].

O‘tgan asrning o‘rtalarida Qo‘shma Shtatlarda yashagan avstriyalik biolog Karl Lyudvig fon Bertalanfi tizimli yondashuv asoschilaridan biridir. Shuningdek tizim yondashuvining asosiy tamoyillarini shakllantirish bilan A.A.Bogdanov, G.Saymon, P.Druker va A.Chandler shug‘ullanishgan. Bu olimlarning barchasi pedagogika fanlari tizimidan ancha uzoqda edi, ammo ularning ilmiy ishlari tufayli pedagogikadagi tizimli yondashuv rivojlanishga turtki bo‘ldi [2].

Tizim yondashuvining mohiyati shundan iboratki, nisbatan mustaqil komponentlar ajratilmaydi, balki boshqalar bilan tizimda ko‘rib chiqiladi, har qanday obyekt ham tizim sifatida, ham kattaroq, qamrab oluvchi tizimning elementi sifatida qaraladi.

Tizimli yondashuv bo‘lajak arab tili o‘qituvchisi kompetensiyasini rivojlantirishga malaka oshirish bilan bog‘liq pedagogik mahoratni rivojlantirish, uslubiy kompetensiyalarni tashkil etish, uzluksiz o‘z-o‘zini tarbiyalash, o‘z-o‘zini tarbiyalash, o‘z-o‘zini rivojlantirish va ilg‘or pedagogik tajribani o‘rganishga asoslangan [3].

Shaxs faoliyatiga yo‘naltirilgan yondashuv bo‘lajak arab tili o‘qituvchisi maqsadlari uyg‘unligi ta’minlanishi pedagogik kompetensiyasini rivojlantirish imkonini beradi.

Oliy ta’lim tizimi talabalarga yo‘naltirilgan o‘qitishga o‘tishni talab qilib, an’anaviy o‘qitish usullaridan chetga chiqdi. Talabalarga yo‘naltirilgan ta’lim – bu kelajakdagi kasb va talabaning imkoniyatlari inobatga olingan holda, davlat, jamiyat va ish beruvchilar talab qiladigan tarzda shakllantirish nazarda tutilib, dastur va o‘quv texnologiyalarini o‘qituvchi va kafedra xohlagan tarzda

shakllantirish bo‘lmasligi tushuniladi [4]. Talabalarga yo‘naltirilgan ta’lim individual mashg‘ulotsiz, individual qurilgan traektoriyasisiz mavjud bo‘lolmaydi. O‘quvchilarga yo‘naltirilgan ta’lim modelda an’anaviy ta’lim modelidan farqli o‘laroq talaba nafaqat o‘quv jarayonining ishtirokchisi, balki universitetning asosiy faol bo‘g‘ini hisoblanadi. Talabaga shaxs sifatida qaraladi - o‘ziga xos xususiyatlari, uning tajribasi, qiziqishlari va ehtiyojlari, idrok etish qobiliyatlari hisobga olinadi va u nimani va qanday o‘rganishi kerakligini hal qiladi. O‘qituvchi ushbu ta’lim jarayonida maslahatchi (o‘qituvchi) bo‘lib, u faqat diqqat bilan talabani kuzatib boradi va uning faoliyatini u yoki bu yo‘nalishga yo‘naltiradi [5]. Muhimi, bo‘lajak mutaxassisni yuqori sifatli tayyorlashni ushbu tizim kafolatlaydi, ya’ni talabani kasbiy yaroqsizlikdan himoya qiladi [6]. O‘qishni ushbu tizim bo‘yicha tugatgandan so‘ng, u nafaqat O‘zbekistonda, balki chet elda ham mehnat bozorida raqobatbardoshdir.

Ba’zi narsalar, hodisalar, jarayonlarga mustaqil analitik nuqtai nazarga ega bo‘lgan mustaqil mutaxassisni yaratishga aynan talabalarga yo‘naltirilgan yondashuv imkon beradi, shuning uchun asosiy nuqta talabalarga o‘z o‘quv dasturlari doirasida fanlar va kurslarni tanlash imkoniyatini berishdir. Bu yondashuv talabalarga nimani o‘ylashni o‘rgatishdan ko‘ra, qanday fikrlash haqida fikr beradi deb talabalarga yo‘naltirilgan ta’limning ba’zi tarafdorlari ta’kidlashadi.

Kompetensiyaviy yondashuv o‘quvchilarning arab tilini o‘zlashtirishda yuqori darajaga erishishni nazarda tutadi.

Kompetentlikga asoslangan yondashuv davlat, jamiyat va insonning o‘z manfaati uchun hayotning muhim sohalarida muvaffaqiyatli ishlash uchun bilim va amaliy faoliyat usullarini kompleks o‘zlashtirishga qaratilgan. Kompetentlikga asoslangan yondashuvning maqsadi zamonaviy ta’lim nuqtai nazaridan kelib chiqgan holda, talabaning nazariy bilimlari va uni amaliy qo‘llash o‘rtasidagi uzilishni yengishga intilishdir. An’anaviy yondashuv nuqtai nazaridan mashg‘ulot davomida talabaning olgan bilimlari qancha ko‘p bo‘lsa, talabaning ta’lim darajasi shuncha yuqori bo‘ladi. Ammo zamonaviy sharoitlarda bu yendi dolzarb emas.

Kompetentlik yondashuvi nuqtai nazaridan ta’lim darajasi bilimning mavjudligi bilan yemas, balki mavjud bilimlar asosida turli murakkablikdagi muammolarni hal qilish qobiliyati bilan belgilanadi. Agar an’anaviy yondashuvda muammolarni hal qilish olingan bilimlarni mustahkamlash bosqichi sifatida qaralsa, kompetentlik yondashuvda ta’lim faoliyatining mazmuni sifatida qaraladi.

Ya’ni kompetensiya yondashuvini amalga oshirish bo‘yicha pedagogik rivojlanishning ob’yekti bu amaliyotga yo‘naltirilgan bilim, malaka, ko‘nikma, ularni qo‘llash shartlari va hayotda bevosita amaliy aloqadorligidir.

Faoliyat yondashuvida bo‘lajak arab tili o‘qituvchisining pedagogik kompetensiyasini rivojlantirish maqsadini tanlash va faoliyatni rejalashtirish, tashkil etish va tartibga solish, nazorat qilish, o‘z-o‘zini tahlil qilish va faoliyat natijalarini baholashga o‘rgatishni nazarda tutadi.

Biz tizimli yondashuv pedagogik kompetensiyani rivojlantirish jarayonini yaxlit tizim sifatida belgilaydi degan xulosaga keldik va aynan bo‘lajak arab tili o‘qituvchisining pedagogik kompetensiyasini rivojlantirishda tizimli yondashuvni tavsiya etamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. http://www.science.vsu.ru/dissertations/6398/%D0%94%D0%B8%D1%81%D1%81%D0%

2. Основные принципы системного подхода. Системный подход в педагогике. Системный подход в воспитании и обучении детей https://goaravetisyan.ru/osnovnye-principy-sistemnogo-podhoda-sistemnyi-podhod-v/

3. https://nsportal.ru/npo-spo/obrazovanie-i-pedagogika/library/2020/10/21/puti-povysheniya-professionalnoy-kompetentsii

4. Носко, И.В. Студентоцентрированное образование как основополагающий принцип болонских реформ в высшей школе / И.В. Носко // Вектор науки ТГУ. – 2011. – № 1(4). – С. 136 – 138.

5. Ефремов, А.П. Российские университеты в международном образовательном пространстве / А.П. Ефремов // Образовательные технологии. – 2004. – № 3. – С. 47 – 57.

6. Фирер А.В. О соотношении понятия «компетенция» и «компетентность» https://cyberleninka.ru/article/n/o-sootnoshenii-ponyatiy-kompetentnost-i-KOMPETENSIYA /viewer